

Αναλύσεις Επικαιρότητας, 5/2020

11 Μαΐου 2020

Το ΚΕΠΕ, το μεγαλύτερο Κέντρο Οικονομικών Ερευνών της Ελλάδας, πραγματοποιεί στη σειρά «Αναλύσεις Επικαιρότητας» σύντομες και τεκμηριωμένες αναλύσεις σε οικονομικά ζητήματα που απασχολούν τον δημόσιο βίο της χώρας, με στόχο την υπεύθυνη ενημέρωση της Κοινωνίας και της Πολιτείας.

Καθηγητής Παναγιώτης Λιαργκόβας

Πρόεδρος Δ.Σ. ΚΕΠΕ & Επιστημονικός Διευθυντής

Δυνατότητα εργασίας από το σπίτι στην Ελλάδα¹

Το πρωτόγνωρο ξέσπασμα της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 επηρέασε δραστικά την καθημερινότητα των εργαζομένων, των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων παγκοσμίως. Η ελληνική κυβέρνηση, θέτοντας ως πρώτη προτεραιότητα την υγεία των πολιτών, υιοθέτησε άμεσα τις προτάσεις των ειδικών επιστημόνων του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ) και εφάρμοσε εγκαίρως αρκετά τολμηρά μέτρα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Τα μέτρα τηρήθηκαν σχολαστικά από τους πολίτες, οδηγώντας στον περιορισμό της εξάπλωσης του κορωνοϊού και στον μικρό αριθμό κρουσμάτων, νοσηλευθέντων και θανάτων μέχρι τις αρχές Μαΐου 2020. Βασική αρχή ήταν η καθολική εφαρμογή της κοινωνικής αποστασιοποίησης προκειμένου να αποτραπεί η διάδοση του κορωνοϊού και να προφυλαχθεί η δημόσια υγεία. Σε αυτό το πλαίσιο επιβλήθηκε το αναγκαστικό κλείσιμο σχεδόν του συνόλου των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου, το κλείσιμο χώρων άθλησης και χώρων ψυχαγωγίας, σταμάτησαν παντού τα δια ζώσης μαθήματα, ενώ συγχρόνως απαγορεύτηκαν οι άσκοπες μετακινήσεις. Παράλληλα εφαρμόστηκαν μέτρα στήριξης του εισοδήματος των εργαζομένων που καθίσταντο ανενεργοί, επεκτάθηκε η διάρκεια του επιδόματος ανεργίας και εφαρμόστηκαν πολιτικές διατήρησης των υφιστάμενων θέσεων εργασίας.

Οι επιχειρήσεις που μπορούσαν να συνεχίσουν την παραγωγική τους διαδικασία, υπό το ευρύτερο πλαίσιο περιορισμού των μετακινήσεων και της ανάγκης για προστασία της δημόσιας υγείας και της υγείας των εργαζομένων τους, όπου ήταν δυνατόν, εφάρμοσαν για μέρος ή το σύνολο του προσωπικού τους καθεστώς εργασίας από το σπίτι, ενώ και ο δημόσιος τομέας ενθάρρυνε όπου μπορούσε την εργασία από το σπίτι.²

Η παρούσα ανάλυση, χωρίς να αξιολογεί τα όποια θετικά (εξοικονόμηση του χρόνου μετάβασης και επιστροφής, αποφυγή του κόστους μετακίνησης, συνδυασμός επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, μείωση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης) αλλά και αρνητικά χαρακτηριστικά της εργασίας από το σπίτι (ενίσχυση του άτυπου χαρακτήρα της εργασιακής σχέσης και εμπλοκή επαγγελματικών και οικιακών δραστηριοτήτων, δυσκολία ελέγχου

¹ Προέρχεται από ευρύτερη εργασία του ερευνητή Νικόλαου Κ. Κανελλόπουλου.

² Σημειωτέον ότι η εργασία από το σπίτι είναι εννοιολογικά διαφορετική από την τηλεργασία. Η τηλεργασία περιλήφθηκε για πρώτη φορά στην Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας του 2006-07 και ορίζεται ως «... μια μορφή οργάνωσης ή/και εκτέλεσης εργασίας που χρησιμοποιεί τεχνολογίες πληροφορικής, βάσει μιας σύμβασης ή σχέσης εργασίας, όπου μια εργασία που θα μπορούσε επίσης να εκτελεστεί στις εγκαταστάσεις του εργοδότη εκτελείται κανονικά εκτός αυτών των εγκαταστάσεων». Συνεπώς, η τηλεργασία δεν περιλαμβάνει όσους εργάζονται στο σπίτι τους χωρίς τη χρήση τεχνολογιών πληροφορικής ούτε τους αυτοαπασχολούμενους. Έτσι η εργασία από το σπίτι είναι κάτι πιο ευρύ από την τηλεργασία.

και αξιόπιστης αξιολόγησης της οίκοι καταβαλλόμενης προσπάθειας και παραγόμενου έργου, μετακύλιση κόστους από τις επιχειρήσεις προς τον εργαζόμενο), εξετάζει ποιο είναι το ποσοστό των εργαζομένων που, με βάση τα χαρακτηριστικά της εργασίας του, έχει τη δυνατότητα να εργάζεται από το σπίτι.

Κυριότερα ευρήματα

Ακολουθώντας την πρόσφατη μεθοδολογία, που διαχωρίζει στις εργασίες, ανάλογα με το περιεχόμενο και τις δραστηριότητές τους, σε δυνάμενες και μη να γίνουν από το σπίτι, εκτιμάται ότι, με βάση τα στοιχεία του 2019, το 32,8% των εργαζομένων στην Ελλάδα θα μπορούσε να εργαστεί από το σπίτι. Σε απόλυτο μέγεθος αυτό ισοδυναμεί με 1.263 χιλιάδες εργαζόμενους. Το ποσοστό αυτό δεν διαφέρει πολύ από αυτό άλλων ανεπτυγμένων χωρών της Ευρώπης, αν και είναι σχετικά χαμηλότερο.

Χαρακτηριστικά εργασίας

- Σχεδόν οι τρεις στους τέσσερις που ανήκουν στις επαγγελματικές κατηγορίες *Υπάλληλοι Γραφείου, Ανώτερα Διοικητικά και Διευθυντικά Στελέχη και Επαγγελματίες* θα μπορούσαν δυνητικά να εργαστούν από το σπίτι.
- Οι *Επαγγελματίες* αποτελούν την πολυπληθέστερη ομάδα που μπορούν δυνητικά να εργαστούν από το σπίτι. Από τους 556 χιλιάδες *Επαγγελματίες* που μπορούν να εργαστούν από το σπίτι το 46% είναι εκπαιδευτικοί, το 20% επαγγελματίες σε επιχειρήσεις και από 15% είναι οι μηχανικοί και οι νομικοί. Οι *Επαγγελματίες* του τομέα υγείας είναι μόλις το 1%.
- Στον αντίποδα τη χαμηλότερη δυνατότητα εργασίας από το σπίτι έχουν οι *Χειριστές Βιομηχανικών Εγκαταστάσεων, Μηχανημάτων και Εξοπλισμού* (1,3%).
- Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ένας στους δύο που ανήκουν στην κατηγορία *Τεχνικοί και Ασκούντες Συναφή Επαγγέλματα* εκτιμάται ότι θα μπορούσε να εργαστεί από το σπίτι, καθώς επίσης και σχεδόν ο ένας στους δέκα (10,8%) απασχολούμενους στην *Παροχή Υπηρεσιών και Πωλητές*.
- Με βάση τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, στο ένα άκρο υπάρχουν κλάδοι, όπως τα *Ορυχεία* και τα *Ξενοδοχεία*, με αρκετά χαμηλή ευχέρεια εργασίας από το σπίτι, ενώ στο άλλο κλάδοι, όπως η *Εκπαίδευση* και *Διαχείριση Ακινήτων και Επιστημονικές Εργασίες*, με αρκετά υψηλή.
- Γενικότερα, φαίνεται ότι κλάδοι που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες (μεταποίηση, ορυχεία, γεωργία, ξενοδοχεία) εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά ευχέρειας εργασίας από το σπίτι από ό,τι κλάδοι που στρέφονται κυρίως στην εγχώρια αγορά.
- Η δυνατότητα για εργασία από το σπίτι είναι μεγαλύτερη σε κλάδους με υψηλότερους μέσους μισθούς.
- Με βάση τη θέση στο επάγγελμα, το υψηλότερο ποσοστό αυτών που θα μπορούσαν να εργαστούν από το σπίτι το εμφανίζουν οι μισθωτοί (38,3%) ακολουθούμενοι από τους αυτοαπασχολούμενους με προσωπικό (εργοδότες) με 32,4%. Στον αντίποδα οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό εμφανίζουν χαμηλό ποσοστό (18,9%), γεγονός που συνδέεται με το ότι στην Ελλάδα πολλοί αυτοαπασχολούμενοι είναι αγρότες, τεχνίτες, επισκευαστές, των οποίων η εκτέλεση της εργασίας τους απαιτεί απομάκρυνση από το σπίτι.
- Οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν υψηλότερη δυνατότητα εργασίας από το σπίτι (34,6%-68,2% ανάλογα το είδος της δημόσιας επιχείρησης), έναντι των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα (27%). Αυτό σε πολύ μεγάλο βαθμό οφείλεται στα επαγγέλματα εκπαίδευσης, τα οποία αντιπροσωπεύουν πολύ μεγάλο αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων και θεωρητικά αυτοί θα μπορούσαν να εργαστούν από το σπίτι, καθώς και σε επαγγέλματα τα οποία απαιτούν τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών.

- Οι εργαζόμενοι με μερική απασχόληση καταγράφουν μικρότερο ποσοστό εργασίας από το σπίτι (25,5%) έναντι εκείνων της πλήρους απασχόλησης (33,6%), ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσής τους στη γεωργία και σε καταστήματα λιανικής.
- Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι η εργασία από το σπίτι διευκολύνεται περισσότερο στις παραγωγικές μονάδες με προσωπικό πάνω από 10 εργαζόμενους (42,8%) παρά στις μικρότερες μονάδες (27,5%).

Ατομικά χαρακτηριστικά εργαζομένων

- Η δυνατότητα εργασίας από το σπίτι είναι υψηλότερη για τις γυναίκες (40,2%) έναντι των ανδρών (27,3%).
- Οι πιο νέοι (έως 29 ετών) και οι πιο ηλικιωμένοι (άνω των 60) εμφανίζουν χαμηλότερη δυνατότητα κατ' οίκον εργασίας από τους εργαζόμενους ηλικίας 30-59.
- Υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των εκπαιδευτικών προσόντων των εργαζομένων και της δυνατότητας εργασίας από το σπίτι. Το 59,2% των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (τουλάχιστον ΤΕΙ) μπορούν δυνητικά να εργαστούν από το σπίτι, ενώ για τη χαμηλότερη εκπαιδευτική βαθμίδα (υποχρεωτική εκπαίδευση, περιλαμβανομένου του Γυμνασίου) το αντίστοιχο ποσοστό είναι μόλις 7,2%. Για τους απόφοιτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εκτιμάται ότι το 23,2% θα μπορούσε να εργαστεί από το σπίτι.
- Η δυνατότητα εργασίας από το σπίτι εμφανίζεται αρκετά υψηλότερη στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας και διαφοροποιείται με βάση τη γεωγραφική περιφέρεια. Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται στην Περιφέρεια Αττικής (41,8%) και στην Κεντρική Μακεδονία (31,3%) και τα χαμηλότερα την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (24%) και στη Στερεά Ελλάδα (24%).

Συμπεράσματα και αρχές πολιτικής

Από την ανάλυση των χαρακτηριστικών των εργασιών που θα μπορούσαν να γίνουν από το σπίτι φαίνεται ότι εκεί συγκεντρώνονται περισσότερο εργασίες που μπορούν να χαρακτηριστούν ως καλές εργασίες. Εμφανίζουν σχετικά υψηλά ποσοστά πλήρους απασχόλησης, είναι σε επιστημονικά επαγγέλματα και σε επαγγέλματα κύρους και απολαμβάνουν τα γνωστά οφέλη της απασχόλησης στο Δημόσιο. Επιβεβαίωση αυτού είναι ότι κλάδοι με υψηλότερη ευχέρεια εργασίας από το σπίτι εμφανίζουν και υψηλότερες μηνιαίες αμοιβές. Αν και υπάρχουν περιθώρια επέκτασης του θεσμού της εργασίας από το σπίτι, αυτή απαιτεί προσεκτικά βήματα καθώς μπορεί να διευρύνει τις υφιστάμενες ανισότητες μεταξύ καλών και λιγότερο καλών θέσεων εργασίας, ενώ μπορεί να βλάψει την αποτελεσματική απασχόληση κάποιων εργαζομένων.

Η εργασία από το σπίτι, που αποτελεί μια εκδήλωση ευκαμψίας στην αγορά εργασίας, έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Εφόσον υπάρξει πολιτική βούληση, μπορεί να διαμορφωθεί το αναγκαίο νομικό πλαίσιο, το οποίο να εξασφαλίζει τα δικαιώματα του εργαζόμενου και να μην δυσχεραίνει την επιλογή εργασίας από το σπίτι για τις επιχειρήσεις. Η πρόσφατη εμπειρία έδειξε ότι η εργασία από το σπίτι σε ακραίες περιστάσεις, όπως η πανδημία του κορωνοϊού COVID-19, είναι απαραίτητη τόσο για ψυχολογικούς όσο και για οικονομικούς λόγους.